

HISTORY AND THEORY OF LAW AND STATE

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-263-0-1>

THE POLICE OMBUDSMAN ROLE IN THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS IN UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF MILITARY AGGRESSION

РОЛЬ ПОЛЦЕЙСЬКОГО ОМБУДСМЕНА В ЗАХИСТІ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ

Datsiuk T. K.

*Candidate of Sciences (History),
Associate Professor at the Department
of Social Humanities
and Legal Disciplines
Kryvyi Rih Educational and
Scientific Institute
Donetsk State University
of Internal Affairs
Kryvyi Rih, Ukraine*

Дацюк Т. К.

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри соціально-
гуманітарних та загальноправових
дисциплін
Криворізький навчально-науковий
інститут
Донецького державного
університету внутрішніх справ
м. Кривий Ріг, Україна*

Dzevytska L. S.

*Candidate of Sciences (Pedagogic),
Associate Professor at the Department
of Social Humanities
and Legal Disciplines
Kryvyi Rih Educational and
Scientific Institute
Donetsk State University
of Internal Affairs
Kryvyi Rih, Ukraine*

Дзевицька Л. С.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціально-
гуманітарних та загальноправових
дисциплін
Криворізький навчально-науковий
інститут
Донецького державного
університету внутрішніх справ
м. Кривий Ріг, Україна*

Kravtsova M. O.

*Candidate of Sciences (Law),
Associate Professor at the Department
of Social Humanities
and Legal Disciplines
Kryvyi Rih Educational and
Scientific Institute
Donetsk State University
of Internal Affairs
Kryvyi Rih, Ukraine*

Кравцова М. О.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри соціально-
гуманітарних та загальноправових
дисциплін
Криворізький навчально-науковий
інститут
Донецького державного
університету внутрішніх справ
м. Кривий Ріг, Україна*

У розвинутих демократичних країнах інститут омбудсмена посідає важливе місце в системі органів, що здійснюють контроль за діяльністю апарату управління і захищають права і свободи людини та громадянина від незаконних дій органів влади. Уперше його було засновано у Швеції в 1809 р . для обмеження влади короля шляхом здійснення зазначеним обраним представником нагляду за дотриманням законодавчих актів парламенту судами та іншими органами влади [1].

В одних державах ця посадова особа іменується омбудсменом, в інших – посередником або парламентським уповноваженим із прав людини. Це пояснюється насамперед різним історичним середовищем, неоднаковою правовою культурою, впливом конституційно-правових систем.

Можна виділити певні ознаки, що об'єднують усіх омбудсменів. Вони полягають у тому, що статус такої особи характеризується:

1. незалежним становищем в системі державних органів;
2. незмінюваністю протягом усього строку повноважень парламенту, який її призначив;
3. відкритістю та доступністю для усіх громадян, які потребують захисту своїх прав і свобод;
4. відсутністю формалізованих процедур розгляду скарг і звернень;
5. безоплатністю надання допомоги;
6. зв'язаністю не тільки правовими нормами, а й уявленнями про справедливість і «здоровий глузд».

В Україні посада омбудсмена існує з 1998 року і називається «Уповноважений Верховної Ради України з прав людини» [2].

Але важливе значення у процесі забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина в Україні, зокрема у воєнний час, займає поліція та уповноважені з питань контролю за дотриманням прав людини в поліцейській діяльності(поліцейські омбудсмени).

З прийняттям у 1979 році Асамблеєю Ради Європи «Декларації про поліцію» [3] було закріплено правовий статус та базові принципи роботи поліції. Основи правового статусу поліції виходять з наступного:

- поліція є державною службою, створеною відповідно до закону, в обов'язки якої входить підтримка і охорона правопорядку;
- поліцейський повинен протидіяти фактам порушення закону;
- для повного здійснення прав людини і основних свобод основною умовою є наявність мирного суспільства, що користується привілеями порядку і громадської безпеки;

– на посаді поліцейського не можуть працювати особи, які, перебуваючи на службі в поліції, порушили права людини;

– прийняття правил професійної етики поліції з урахуванням прав людини і основних свобод сприятиме вдосконаленню європейської системи захисту прав і основних свобод людини.

Відповідно до Закону України «Про національну поліцію» [4] Національна поліція служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Так, у статті 2 зазначеного закону визначено основні завдання поліції, а саме надання поліцейських послуг у сферах:

1. забезпечення публічної безпеки і порядку;
2. охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
3. протидії злочинності;
4. надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

З метою реалізації державної політики у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини під час виконання покладених на поліцію завдань, Головою Національної поліції України було підписано Наказ від 27.11.2015р. № 124., відповідно до якого було затверджено Положення про створення Управління забезпечення прав людини Національної поліції України [5].

Структура Управління забезпечення прав людини Національної поліції України складається з таких відділів, як :

– Відділ уповноважених Голови з питань контролю за дотриманням прав людини в поліцейській діяльності;

– Відділ організаційного забезпечення діяльності ізоляторів тимчасового тримання.

Відділ уповноважених Голови з питань контролю за дотриманням прав людини в поліцейській діяльності (поліцейські омбудсмени) забезпечує контроль за дотриманням прав і свобод людини працівниками поліції при

підтриманні публічної безпеки та порядку, під час виявлення та розкриття злочинів, запобігання адміністративним і кримінальним правопорушенням та протидії злочинності, досудового розслідування кримінальних правопорушень, виконання інших завдань, покладених на поліцію

Правовий статус поліцейського омбудсмена безпосередньо пов'язаний із правовим статусом самого Управління забезпечення прав людини, зокрема, можна виділити проведення таких заходів у сфері прав людини: освітня діяльність, контрольні заходи, аналітична діяльність та налагодження діалогу. Виходячи з правового статусу Управління та, безпосередньо Відділу уповноважених Голови з питань контролю за дотриманням прав людини в поліцейській діяльності (поліцейські омбудсмени), можна зробити наступні висновки:

– поліцейський омбудсмен є спеціалізованим омбудсменом в системі захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні, що функціонує у окремому підрозділі структури Національної поліції, а саме її Центральному органі управління (апараті);

– правовий статус поліцейського омбудсмену обумовлений завданнями, що нормативно покладені на Управління забезпечення прав людини;

– створення та функціонування інституту поліцейського омбудсмену є позитивними змінами у системі забезпечення захисту та охорони прав і свобод людини і громадянина, що відповідає загальній тенденції змін в Україні у даній сфері. В той же час, інститут спеціалізованого омбудсмену передбачає певну незалежність в процесі здійснення своїх повноважень, що, в певній мірі, втрачається за визначенням правового статусу поліцейського омбудсмену, що наразі має місце в Україні.

Література:

1. Голяк Л. В. Інститут спеціалізованого омбудсмена: світовий досвід організації та діяльності: монографія / Голяк Л. В. – Львів: Видавництво «ЗУКЦ», 2011. – 304 с.

2. «Уповноважений Верховної Ради України з прав людини». URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/>

3. Декларація про поліцію, Резолюція N 690 (1979) Парламентської Асамблеї Ради Європи, Міжнародний документ від 08.05.1979 № 690 (1979). URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_803

4. Закон України «Про національну поліцію», URL: <https://xn--80aagahqwiybe8an.com/ukrajiny-zakony/zakon-ukrajini-pro-natsionalnu-politsiyu2015.html>

5. Забезпечення прав людини. Національна поліція: офіційний сайт. URL: <http://old.npu.gov.ua/mvs/control/kyivska/uk/publish/article/213132>